



ЛИСАБОНСКИ СИЛУЕТИ

Проф. д-р Лъчезар Георгиев

Продължение от бр. 3–4, 2012

Появяват се и библиографски изследвания – през 1741 г. свещеник Диоргу Барбоза Машаду издава първия том от поредицата си *Лузитанска библиотека*. Друг отец – Мануел Кайтану де Соза дава началото на своята *Генеалогична история на португалското кралско семейство* (1735).

Насърчение за португалското издателско и печатарско дело бележи и откриването през 1720 г. на Кралската академия по история, а няколко десетилетия по-сетне – през 1779 г. и на Кралската академия на науките в португалската столица. През 1796 г. е открита Кралската обществена библиотека на Лисабон. Години по-късно, през 1969 г. е отворена модерна сграда на лисабонската Национална библиотека.

Литературните направления в Европа не отминават и Португалия. Особено силно е изразен романтизмът, трасиран с поемата на Алмейда Гарет „Камоинш“ (1825) и продължен в началото на 40-те години на XIX век с издаването на творби от Алшандре Иркулану „Шутът“ и „Ерих Презвитерианец“; с произведения от Алмейда Гарет – „Пътешествия из моята родина“ и драмата „Отец Луиш де Соза“. По-късно, през 1901 г. е издаден романът на Еса де Кейрош „Градът и планината“.

Разбира се, тук нямам за цел да правя цялостен книговедски преглед на португалската книжнина, която е изключително богата и събрана в десетки библиотечни колекции. Нека само припомним, че кралската библиотека в двореца Мафра, на 45 км северозападно от Лисабон, притежава редки и ценни издания с кожени подвързии и златни инкрустации. Дворецът, базиликата и манастирът в епохата на крал Жоан V и съпругата му Анна Австрийска са издигнати със златото, донесено от Бразилия и благодарение труда на 50 000 строители, както и проектите на няколко архитекти. Самата зала на библиотеката обхваща 84 м и е смятана за една от най-изисканите в страната.

Библиотеката-музей „Жоанини“ в университетския град Коимбра също разполага с ценна колекция от старопечатни издания и манускрипти, надхвърляща стотина хиляди заглавия. При това е уредена в старинно здание, построено със специално

библиотечно предназначение и функционална уредба, мебелировка, изработена от слонова кост, дърво от Индия и Африка, златни инкрустации, отлична керамика от предходни векове. Част от колекцията вече е в дигитален вид и на микрофилми.

Сградата на университетската библиотека в Коимбра е издигната в периода 1717–1728 г.¹

И още един интересен факт – писателят-реалист Акилину Рибейру (1885–1963), измежду класиците на португалската литература, за известен период заема поста директор на Националната библиотека.

...Недалеч от хотел „Феникс“, в една от близките улици близо до площад „Маркеш де Помбал“, откривам цял комплекс-галерия на изкуствата, класическата и фолклорната музика, в първия етаж на който е уредената книжарница за научна, справочно-енциклопедична и художествена литература „*Livraria Buchholz*“ и прилежащата към комплекса *Galeria de arte música clássica e folclórica*. В книжарницата могат да се разгърнат произведенията на романиста Жозе Родригеш душ Сантуш, на примата на детско-юношеската литература в Португалия Мария Тереза Майя Гонзалеш, на популярната в иберийския полуостров актриса и писателка Фернанда Серано², на Жуау Агиар, Жузе Сарамату и още много писатели.

Подобни издания откривам и в книжарнички из стария квартал Алфама, докато изкачвам пътя към крепостта Сан Жорже. Отвисоко наблюдавам църквата „Санта Енграсиа“, днес национален пантеон с мемориал в памет на Енрике Мореплавателя, откривателя на морския път до бреговете на Индия Вашку да Гама, вицекраля на португалските колонии в Индия Алфонсу Албуркерк, великият поет на Португалия Луиш Камоинш. Днес храмът-пантеон на славните португалци белее измежду крайбрежните червени покриви на сградите и само на неколкостотин метра под нея река Тежу едва доловимо плиска меките си синьо-зелени води, а сред залива лежи самотен кораб, подобно на застинал върху вълните гларус.

Докато се взирам и мислено си представям необятната безбрежност на Атлантическия океан, се щам за сензационната информация на тукашни медии и сайтове – край Азорските острови порту-

галски любител моряк на име Диоклесиано Силва случайно се натъква на само на 12 метра под водата на 60-метрова пирамида с площ 8000 кв. м. За мистериозната пирамида в океанските дълбини между Терсейра (Лилавият остров) и Сао Мигел (Зеленият остров) на Азорския архипелаг се твърди, че изглежда е част от древния изгубен континент Атлантида. Медиите в Португалия се занимават с подводното откритие, а впоследствие наш всекидневник посвещава цяла страница със снимки и коментари за хипотезите, свързани с изгубения архипелаг³. Да нищят случая се заемат дори учени от факултета по океанография и рибарство и от адмиралтейството на Азорската морска зона⁴.

Спирам пред множеството паметници на до-столепното португалско минало и си давам сметка за символите на т.нар. масов национализъм – знамето, националният химн, паметниците на паднали в значими сражения герои, образа на републиката, олицетворяван и ренципрочен на образа на отечеството. Всъщност диктаторът и идеолог на „новата държава“ Оливейра Салазар между двете световни войни, като контрапункт на катастрофалното участие на Португалия в Първата световна война, издига девиз за национално възраждане – *Бог, Отечество, Семейство*, което пък кореспондира с великите географски открития и португалските приноси в тях, с имперската идея и неделимата общност с португалските колонии. Макар и заменени с нови ценности и символика след 25 април 1974 г. и постепенната интеграция към демократична Европа, все пак и днес в Лисабон витае духът на изконните добродетели, а знамената, хералдиката и паметниците на културното минало предизвикат носталгия, удивление и преклонение. Защото край тези паметници се събират не само европейци, американци, японци, китайци и какви ли не народности, но и стотици гости от португалската провинция, измежду които групи деца, идват и отлично приеманите тук туристи от португалоезичните африкански страни, от Бразилия.

С една любопитна бразилка на средна възраст се срещаме на закуска в хотела, която ни бърка с руснаци, но я поправяме и щом споменаваме за родината на жената-президент на най-голямата португалоезична държава Дилма Русев, лицето ѝ грейва в широка приятелска усмивка. Подаряваме ѝ нашенска картичка за спомен и пожелаваме скоро да посети България, където има също прекрасни места и за културен туризъм, и за отдих на море и планина. Бразилката кимва, благодари и усмихната, ни праща благопожелания.

Отново минавам откъм гърба на хотел „Феникс“, в тихата улица пак се връщам в уединената, но подредена с вкус книжарница „*Livraria Buchholz*“.



Цял рафт е отреден за актрисата и писателката Фернанда Сорено. Струва си да кажа няколко думи и за колоритната ѝ личност. Родена в Лисабон на 15 ноември 1973 г., като гимназистка пее в рок-група, сетне за кратко е студентка в Автономния лисабонски университет, после работи като манекен, получава и първите си роли в игрални филми. След кратка кариера на телевизионна водеща, Сорено записва участия в сапунени опери и теленовели, между които и популярния в края на 90-те години сериал „Журналисти“. Прави успешен дебют в киното с филмите „Джейм“ (Jaime), „Разходка в парка“, телеграмата „Теорема Питагор“, играе и в теленовели и филми от по-ново време като „Аз ти дадох почти всичко“, „Големият залог“, „Вълците“, „Ти и аз“. През последните години участва и в театрални постановки. Излязлата ѝ през 2013 г. в издателство „Oficina do Livro“ книга „*Também Há Finais Felizes*“ („Има и щастлив край“) е откровена изповед на съвременна жена, преминала през трънливия път на успеха, но и на болезнени изпитания в житейския си път⁵.

Започнах за културни и книжовни прояви и нека не пропускам един факт извън българската столица, говорещ добре за съвременната културна комуникация – между 13–18 май 2013 г., във Велико Търново се провежда *Седмица на културите на португалоезичните държави* – Ангола, Бразилия, Гвинея-Бисау Кабу Верде, Мозамбик, Португалия, Сау Туме и Принцип Източен Тимор. Голямата културна проява се провежда в зала „Европа“ на Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, а съорганизатори заедно с университета са Португалския културен институт „Камоинш“ и Университетът на Сао Паоло. Вторият по ред семинар за обучението и изследователската дейност в университета е участието на лектори от двата университета и от институт „Камоинш“; наред с това се откриват лингвистична и театрална изложба, пред ректората на ВТУ организаторите дават почерпка

на чаша порвайн, прожектират се филми от португалски и бразилски режисьори и дори има купон с лузофонска музика и самба.

...В един от дните на пребиваването ми в Лисабон се спускам до площад Росиу (Rossio), за да се добера до писателското кафене „Никола“ – любимо място за срещи на интелектуалци, творци на словото, от няколко поколения. Кафенето, както още други, се помещава в една от онези здания на XIX – XIX век. Сред площада се извисява паметникът с излятата от бронз фигура на португалския крал Дон Педру IV⁶, изобразен с протегнатата към народа либерална конституция⁷. В северната част на площада, зад монумента на краля, се белее неокласическата сграда на Националния театър „Мария II“⁸. Шест белокаменни колони са издигнати пред входа на зданието и върху тях е стъпил триъгълник с алегорически фигури, от чийто връх ме посреща статуята на създателя на португалския класически театър Жил Висенте. Фонтан с причудливи фигури в неокласически стил допълва усещането за хармония, а край него настилката по площада сякаш рисува пред очите красиви черно-бели вълни от настилката, изпълнена със ситни павеа – едно от характерните неща, с които чужденецът ще запомни Лисабон. На самия Росиу има пазар за цветя: в миналото тук се намирал Дворецът на инквизицията, провеждали се наказания за назидание пред широка публика, но имало и хубави моменти – ставали военни паради, народни увеселения, даже се водели турнири по бой с бикове.

Като заговорих за съвместни книжовни прояви на Португалия и България в сферата на белетристиката, нека отбележа и дейността на лисабонското издателство „Вега“, което през 2000 г. издава на португалски историческия роман „Странният рицар на свещената книга“ от Антон Дончев, а през 2007 г. публикува и романа на Красин Кръстев „Подвижни пясъци“⁹. Тук ще отдам дължимото и на едно изследване на публициста и преводача Румен Стоянов „*Чака ме светът. Никола Вапцаров в испано- и португалоезичните страни*“ (2009), където авторът добросъвестно е събрал е проучил солиден материал за присъствието на големия наш поет, позовавайки се при това на добре свършената издателската работа в редица страни от Европа и Латинска Америка, отразили с книги и публикации в медии присъствието на Никола Вапцаров. Р. Стоянов е отделил и цяла глава за португалските издателски приноси в тази посока, спирайки се върху самостоятелно издадената на португалски книга на Н. Вапцаров „Стихотворения“ от издателство „Лимяр“ в Лисабон през 1980 г., в превод на Ежито Гонсалвеш¹⁰. Пак там авторът се позовава

на публикацията на информационния всекидневник „Диарио популар“ – Лисабон, от 10 януари 1980 г. за Н. Вапцаров¹¹. Покрай други издателски прояви в Португалия, свързани с творчеството на наши поети, Р. Стоянов отделя място и за лисабонския сборник „*Песента и схватката*“, публикуван през 1989 от издателство „Ешкритор“ – Лисабон¹².

В средата на 90-те години на XX век идва ред и за съвместни рецитали на българската и португалската поезия, какъвто е организиран с участието на поетите Гинка Билярска и Педру Тамен в София по проекта „Твоята и моята Европа“ на Сдружението на говорещите португалски език в България, португалското посолство у нас, фондация *Калуст Гюлбенкян* и с насърчението на Европейската комисия в България¹³. Сдружението е формирано в средата на 1998 г. като културна организация, отворена към лингвистика наука, книжовност, изкуство и обществено-политически живот за държавите, говорещи португалски. Нека припомним на читателя, че в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ се изучава Португалска филология, във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ има специалността *Приложна лингвистика* с изучаване на португалски и със самостоятелен кабинет (Sala de língua Portuguesa), където е разположен и центърът *Centro de estudos Portugueses e estudos brasileiros*; в София като втори език в Испанската гимназия се изучава и португалски; че наши инженери, медицински персонал, агрономи, учители са работили в Ангола, Мозамбик и Португалия, и обратно – у нас завършват висше образование доста специалисти от тези и други държави, където португалският е официален език¹⁴. Споменатото сдружение в първото десетилетие на новия век работи по европейски проект и вече е дало възможност да се осъществят контакти с Лисабонския държавен университет и с португалската Национална библиотека, в тези контакти се е включила и Асоциацията на португалските преводачи.

...И накрая на този дълъг и уморителен, но пълен с нови впечатления ден отново минавам по алеите край брега на Тежу. Отдалеко се белее Паметникът на първоокривателите, по-нататък – кулата Белем. Панамският круиз „Ла Поезия“ е още на пристана и прозорците на каютите святкат със синьозелените пориви на вълните, бризът донася приятна хладина, а вечерта бавно се спуска и мята удължени сенки над Лисабон. Отвъд реката все още в бронзовите лъчи на заника могъщата фигура на Христос Властителя благославя града и залива. Посядам в уютно кафене на открито на стотина крачки от Праса ду Комерсиу. Разнася се звън на

китара и нежен глас ме отнася далеч от брега. Хиляди гълби безгрижно се провират между туристите, а отвисоко, досами триумфалната арка, бронзовата конна статуя на крал Жозе I наблюдава залеза и суетнята по площада, и сякаш с носталгия си припомня за военни паради, народни тържества и веселия.

Седнал на пейка край пристанището, настроен съм да виждам в някаква особена светлина Лисабон; усещам полъха на океана, който прониква по естуара на Тежу от Атлантика, а покрай мен сякаш невидими прибягват силуетите на герои от историческите романи на Гарет и Иркулану, от славния португалски век на литературния романтизъм, след тях сякаш се догонва в едно с плясъка на вълните любовният шепот на два скелета на фона на музика от пиано в романа „Годеж в гроба” от епохата на ултраромантизма¹⁵. Искан ми се да изчета книгите на литературен Лисабон, да понауча повече за техните автори, но знам, за едно пътуване това си е непосилна цел, затова си обещавам, щом се завърна в България, да прегледам поне онова, което е преведено и издадено у нас и което ще остане в богатата съкровищница на родната ни книжнина. И да напиша още нещо за преводната португалска книга¹⁶.

5. По зъберите на крепостта Сау Жорже (Свети Георги)

За да се добере чужденецът до лисабонската крепост Сау Жорже (някои автори у нас я обелязват и като Сао Джорджи или Сао Жорже) и от укрепленията да отправи поглед към Лисабон, трябва или да хване ретрограма и търпеливо да изчака, докато изпъпли до върха на хълма, та да слезе близо до подножията ѝ, или пък да се метне на някой от туристическите маршрутни автобуси и да разглежда тесните улички на квартал „Алфама” (в превод: Извор), които твърде много напомнят със своята



стъпаловидна структура стария великотърновски квартал Варуша. Казват, трамваите били доставени от Обединеното кралство още през 1898 г. Сега те още продължават да пъплят по каменните улички, под стрехите и висящото край стрехи и балкони пране, отнейде се чуват подвиквания на папагали и още някакви странни птици, а по-упоритите туристи се дръпват почти до стените на старите сгради, за да сторят път на стария трамвай, който не пропуска да звънне предупредително с камбанката си.

Вековни дървета прокарват сенки и зелени тунели по най-широката каменна улица, отвеждаща към Сан Жорже. Легенда разказва, че древната крепост била издигната като замък от римляните, превърната е в крепост по времето на вестготите, при мавърското владичество я наричат Алкасова, а през 1147 г. е освободена от християнската войска, предвождана от крал Алфонсу Енрикеш. Храбрият португалец Мартин Мониш осигурил подстъпите към крепостната врата и загинал като герой в свирепата битка с мюсюлманите. Върху едно от паната в кварталната църква „Санта Лузия” е изобразена обсадата на крепостта и подвигът на Мартин Мониш. Преди да се поеме по стръмния каменен път към Сау Жорже, човек непременно поспира на площада „Ларгу даш Порташ ду Сол”, наричан още Слънчевата врата – една от седемте врати-подстъпи към Лисабон по време на арабското присъствие в Ранното средновековие. От площадката при Санта Лузия, окъпан в светлина, кварталът „Алфама” просветва с прозорците на дошли от минали векове и накичени една над друга къщи и сгради, а над тях, при самия връх, белее с кулите и продълговатите си здания църквата „Сан Мигел”, малко по-нататък и встрани още една по-малка църква – „Сан Ештевау”. Няколко снимки към стария квартал, на фона на река Тежу, и поемам нагоре към крепостта. По пътя ме примамват малки магазинчета за сувенири, картички, албуми и всевъзможни вещи за спомен. При главния вход е изправен монументът на освободителя на крепостта от маврите крал Алфонсу. Посрещат ме и няколко котки с особен вид – тригълни муцуни и дълги красиви опашки, види се, характерни за арабските страни. Тук котките са на почит, личи, че са гледани с обич и наред с няколкото наперени пауна по дърветата са сред любимите обитатели на крепостта.

Между зъчатите стени и зъбери, под сенките на вековните крепостни дървета, човек може да се полюбува и към естуара на река Тежу, да проследи ширналия се сякаш под краката му град, да се снима

с далекобойните топове, които са мерели всеки чуждестранен кораб, осмелил се да навлезе с недобри намерения в залива. В крепостта се намира и възстановеният през 1511 г. дворец, който често е посещаван от първенците на кралския двор. Впрочем, тук казват, че освен като арсенал и тъмница, крепостта била използвана и за място на театрални спектакли. Замъкът пък, известен по римско време като Опидум, дал началото на Лисабон. Едва през 1938 г. били проведени реставрационни дейности.

Трябва с ръка на сърцето да кажем, че днешната туристическа индустрия се е постарала доста за любопитните и поуморени посетители, в сърцето на крепостта има заведение, където в топлите дни човек може да се подкрепи със студени напитки и сандвичи, наблизо има дори тоалетни. По този повод се сещам за прочута старинна църква в етнографски комплекс, недалеч от старата ни столица, където до преди няколко години нямаше тоалетни и чужденците, дошли от акустиращите при Русе круизи, се оглеждаха, примаяли от жегата, а служителите вдигаха сконфузено рамене. Някой от чужденците се оплакал, та най-сетне взели мерки. Но това е една обичайна родна история, която би могла да се случи и на други места у нас.

Наред с това тук, на Сан Жорже, при все, че си е рисковано да се върви из бойниците и кулите, има доста обезопасителни съоръжения, а и достатъчно указващи табели, учтиви служители, които са готови да се притекат на помощ и да те упътят. Излишно е да си припомням как във Търново преди време, на Царевец, в района на Балдуиновата кула, загина дете, защото някой бе пропуснал да се погрижи в достатъчна мяра за безопасността на туристите.

В едно от по-новите проучвания върху португалската история: *„Салазар и раждането на „Новата държава“ (1926–1936)“*, Йордан Митев се спира на любопитен исторически факт, свързан с прочутата крепост. На 26 август 1931 г., по време на метежа срещу правителството, организиран от португалски изгнаници в Париж, Мадрид и Галиция с участието на португалски офицери от авиацията, ръководещият операцията Утра Машаду насочва артилерията по необитаваната по това време крепост Сан Жорже, докато правителството се криело в казармите на националната републиканска гвардия. По-късно Машаду отговаря по повод на нелепата си постъпка, че поискал да се сравни със Салазар, който закопал монархията с топовни салюти, докато ръководителят на лисабонския метеж закопал



„вечните революционери“ и вероятно самия колеблив главнокомандващ в изгнание полковник Рибейру де Карвалю¹⁷. Това е финалът на поредицата от революции, последвали преврата на 28 май 1926 г., прекъснал живота на парламентарната република¹⁸. Редно е да се припомни, че Португалия се радва твърде малко на парламентарна република – тя е установена през 1910 г., година по-късно е приета първата републиканска конституция, следва диктаторският режим на Пимента де Кашру, режим на Новата република, наложен след революцията начело със Сидониу Пайш, революция на монархистите, военен бунт на 28 май 1926 г., дал началото на военната диктатура. И дълголетно присъствие на професора от университета в Коимбра в икономическите и финансовите дела на републиката.

6. По книжовните и други теми в изданията на автори от по-ново време и за двустранните отношения между републиките Португалия и България

Тук ще се наложи да прекъсна за малко разказа си, докато в хотелската си стая се любувам на изгрева с очи, вторачени към паметника на Маркеш де Помбал и се подготвям да посетя прелюбопитния квартал „Ориент“ на Лисабон, за да си кажа впечатленията от местата, където между 22 май до 30 септември 1998 г. се организира крупна проява за португалската общественост, а и за Европа и света – *Експо '98* под мотото *„Океаните – наследство за бъдещето“*, и където отдалече – по сградите и съоръженията, личи колко пари, труд, амбиция и вкус са съчетали в едно архитекти, строители, организатори, за да сътворят в общ ансамбъл едно архитектурно чудо, на което и до днес се радват и жителите на Лисабон, и туристи от близо и далеч. Българите са участници със своя тема „От

миналото към бъдещето” – излагат каменна котва от втори век преди новата ера, и най-старата лодка-еднодръвка, намерена в Черно море, предлагат и считаното за най-старо злато на цивилизацията – от Варненския некропол, а и редица предмети от далечното минало, свързващи България като морска държава още от древността; предлагат се открития на учените от Института по океанология при БАН, на Института по космически изследвания и на Института по метеорология и хидрология, а в залива на река Тежу пред очите на стотици лисабончани демонстрация прави един от най-скоростните ветроходи в света „Калиакра” – за тези любопитни подробности пишат бившият посланик Луиш Гонзага Ферейра и Мариета Георгиева в книгата си „България и Португалия в двата края на Европа”, издадена шест години по-късно от софийското издателство „Транслибрис” и с подкрепата на португалския институт „Камоинш”¹⁹. Покрай хилядите справки за комуникацията между родната ни и португалската дипломатия, в тази книга, напомняща на хроника и същевременно на енциклопедия, читателят ще намери и много податки за малко познати и нови издания, излезли у нас и в Португалия пред трийсетте години на възстановените след 1975 г. двустранни отношения, както и на редица съвместни книжовни прояви, допринесли за сближаването на двата ни народа. При това, от българска страна са ползвани богатите фондове на Централния държавен исторически архив, на Министерството на външните работи, както и по публикации на пресата у нас за различни двустранни контакти на дипломатическо, културно и спортно равнище. Нещо повече, в три части и общо седем глави са проследени и първите стъпки в двустранните отношения на двете държави, като се започне от края на XIX – началото на XX век, периода между двете световни войни и мъчителното време на Студената война между соцлагера и западните държави, до поврата след Хелзинкския процес, опитите за сближаване на режима на Тодор Живков с Португалия, предпазливите позиции и постепенното отваряне за книжовни прояви; решаващата подкрепа на България за кандидатурата на Лисабон за *Експо '98* пред тази на Торонто, и още десетки факти, за които малко се знае, а са полезни за тези, които искат да научат нещо повече и за културната комуникация, и за сложните маньоври на дипломатията в едно преломно и динамично време. В книгата се съобщава за направено дарение от страна на Института за книгите

и библиотеките на Португалия за Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий”, включващо издания на португалски автори²⁰. Дарението е огласено от португалския посланик у нас Мая и Силва пред публика в Народната библиотека на 26 март 1999 г. По време на проявата се представена двуезичната поетична антология „Дълбочини” в съставителство, превод и авторство на Сидония Пожарлиева и още една книга в неин превод и на Даринка Кирчева – „Антология на португалския разказ”, съставена от Мария Жудит де Карвалю²¹. Представена е и „Антология на португалската литература от XIII–XVIII”, съставена от Яна Андреева; речитират се и стихове на съвременни португалски поети²².

7. Историко-географски изследвания на преподавателите от Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий” на португалска тема

С повечето от тези преподаватели, които разработват португалската тема в своите исторически и географски съчинения, се познавам лично, още от времето, когато бях главен редактор на издателството на университета. През 2002 г. под научната редакция на доцентите Стефан Йорданов и Йордан Митев (сега професор), се осъществява по-горе цитираната солидна книга „История на Португалия” от Жузе Ирману Сарайва. Йордан Митев, който ми сподели, че сам е специализирал в Португалия, написа един отличен предговор към книгата²³. Разказа ми, че със съдействието на португалското посолство и фондацията-спонсор след отпечатването е осъществена премиера на изданието в Националния дворец на културата в София. „Обстановката бе тържествена. Помня, че направих приветствие на португалски. Вълнувахме се всички. Португалците бяха възхитени, щом чуяха реч, при това по такъв знаменателен повод!” – припомня си проф. Йордан Митев и изразява съжаление, че самият автор е бил възпрепятстван да присъства на столичната премиера. „История на Португалия” е дело на софийското издателство „Светулка 44”, но книгата е издадена с материалната подкрепа на лисабонската фондация „Калуст Гюлбенкян”²⁴. Обемният превод от 540 страници е дело на Даниела Петрова и Владимир Драгнев²⁵.

Друг по-млад преподавател, доцентът от Великотърновския университет С. Димитров, ми разказва за свои специализации в португалските университети в Куимбра и Миню и щом узнава за

интереса ми към Лисабон, ми предоставя библиография от свои публикации на португалска тема – две книги плюс 14 студии и статии на географско-икономически теми, при това не само в български, но и в португалски научни издания²⁶. С. Димитров защитава през 2007 г. докторат, свързан с развитието на земеделието в Португалия²⁷, през 2008 г. Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“ издава първата му цялостна книга на тема, свързана с географията на португалоговорещите страни²⁸, а през 2010 г. същото издателство публикува и книгата му „География на стопанството на Португалия“²⁹.

Ще припомня обаче, че още през 2000 г. великотърновското издателство „Фабер“ издаде книгата на преподавателите от същия университет доц. Васил Дойков и проф. Атанас Дерменджиев „Португалия. Дъхът на Лузитания“³⁰ – едно удобно и изпълнено с полезна информация, особено за пътуващите към този регион издание. Макар и географска по своята специфика, тази малка книга е плод и на лични наблюдения и пътувания на авторите из земите на Лузитания. Впрочем, тукашните студенти познават г-н Васил Дойков като пътешественик и автор на десетки публикации и книги на географска тематика. За това ми разказа неговата бивша студентка гл. ас. д-р Стела Георгиева, също посетила столицата Лисабон през май 2013 г. Тя допълва още, че в последното десетилетие преподавателите от катедра „География“ на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ поддържат редовни връзки с университетите в Португалия, най-вече в лицето на професорите Атанас Дерменджиев и Стела Дерменджиева, доц. Васил Дойков и пр.

Разбира се, у нас има и други автори, писали за географията и икономическото развитие на Португалия³¹.

8. Духовният благодетел на португалската книжовност и изкуствата

Северно от парка Едуард VII стигам до комплекса на фондацията „Калуст Саркис Гюлбенкян“, смятана в Лисабон за най-голямата културна институция с благотворителна цел в Португалия и крупен меценат на изкуствата, а особено – на книжовността. Мнозина от преведените и представени у нас книги на съвременни португалски автори са осъществени благодарение на щедрата подкрепа на тази фондация. Изкуствени езера със скрити шадравани, обилна зеленина и стъпаловидни пътеки, пресичащи моравата с насядали туристи в слън-

чевата утрин, скулптури и птици населяват парка на великия меценат, а в естествената среда на хармония и красота се влиза в просторен музей с колекция от скулптури, статуи, ювелирни модернистични произведения в стила арт нуво и дори картини на френските импресионисти, и цялото това великолепие обхваща период от четири хиляди години история на източното и западното изкуство. Разказват, че арменецът Калуст Гюлбенкян започнал още от четиринайсет годишен да събира колекцията си, за да я дари в края на живота на португалската държава. Събрал огромно богатство, по време на Втората световна война крупният нефтеният магнат потърсил убежище. Португалската държава го приела, освободила го от данъци, предоставили му дори дворец за колекцията. Арменецът К. Гюлбенкян се родил през 1869 г. в Истанбул. Владеел производството на петрол в Азербейджан, достигал пет процента печалба от световните петролни продажби. След революционните събития през 1917 г. се установил в Париж, а впоследствие заживял до края на живота си през 1955 г. в Лисабон. Преди смъртта си направил завещание, с което дарил богатството и колекцията си на португалската държава, с условието да бъде създаден фонд, носещ името му. Днес фондация „Калуст Гюлбенкян“ се ръководи от комитет, който управлява всички капитали и финансира десетки културни прояви и издателски дейности, издържа симфоничен оркестър, балетна трупа, кани изтъкнати оперни и балетни изпълнители, дава стипендии на даровити студенти, притежава концертни зали. Едноименният музей на фондацията е открит през 1969 г. В отделите може да проследи изкуството на Древен Египет и Месопотамия, да се видят уникални чаши и барелефи от алабастър, сребърни и позлатени маски на фараоновите династии, но и образци на източните изкуства, експонати от Персия, Китай, японски гравюри. В европейския отдел на музея се пазят манускрипти, творби на италиански художници от Ренесанса, картини на Рембранд, Рубенс, Вато, Фрагонара, Буше, отделна зала представя творбите на венецианския художник Франческо Гварди. Присъства и френската живопис на XIX–XX век с картини от Коро, Мане, Реноар, Моне, Дега. Тук е удивителната статуя на Диана от френския скулптор Жан-Антоан Гудон. Изложени са и исторически платна от епохата на значимите географски открития, огромно платно Лисабон на XIX век, друг отдел пък представя колекция кахлени плочки, характерни за външната декорация на лисабонските сгради

в последните векове. Недалеко от фондацията се отбивам и в Центъра за съвременно изкуство, който също е част от фонда „Калуст Гюлбекиян“ – тук са изложени творбите на изтъкнатия художник-модернист и майстор на портретната живопис Жозе да Алмеда Негрейруш.

9. Из океаноложкия комплекс и в аквариума „Океанарио“ на Лисабон

Вечерта е време за пийване на португалско вино. Дали да е прочутият портвайн – виню ду порту? Или пък червено вино от областта Доро? Във винените зали на основания още през 1927 г. магазин за алкохолни напитки „Garrafeira National“ на лисабонската улица *Rua de Santa Justa № 18* се натъквам на огромен асортимент вина. В прочутия винарски магазин има вина от няколко евро до няколко десетки евро, да речем „Гарафейра порто“ – резерва от 1912 г. струва 790 евро; на същата цена е „Ферейра дона Антония“; предлагат се какви ли не асортименти – от Дом Периньон, през Маноела, Мучао, Куинта Вале дона Мария и пр. Вижда се, че част от асортимента е на фирмата от град Порту „Ферейра“. Тези, които са посетили Порту, разказват, че на място туристът се запознава с начина на правене на виното, дава му се да дегустира светли и тъмни вина. Предпочитам да разгледам „Garrafeira National“, но да купя нещо по-скромно. След разходката из винарския магазин, на път за хотела, се отбивам във вече познатото магазинче недалеч от Автономния лисабонски университет и пазарувам бутилка червен мавруд, който се оказва с вкус съвсем близо до нашенския. Продавачът се усмихва и казва, че ще ми хареса и че самият той си пийвал от него. Дори припомня с гордост, че още в началото на XVIII век (1703) португалци и англичани сключили съюз за изнасяне на портвайн в Обединеното кралство, та и досега поданиците на британската корона са първенци в неговото потребление, но пък *виню верди* пият обикновените хора. Тук го наричат още „лудия цигулар“, познато е и под името „зелено вино“ без захар и химични добавки, изнасяли го и в бившите колонии, дори в Русия³². Като любител на тази древна напитка съм вкусвал тежки вина от Южна Америка, но португалските, дори тези на умерени цени, си струва да се опитат, а в тези дни далеч от България е добре човек да си припомни и за майсторството на родните винари.

Пропуснах да отбележа, че Лисабон се слави и със своя Институт по виното портвайн (Институт Ду Виню ду Порту). Той се помещава в приземния

етаж на неголям дворец от XVIII век, недалече от наблюдателната площадка Сан Педру де Алкантар, в района на квартал Байша. От площадката любопитният чужденец се любува на отсрещния хълм с крепостта Сан Жорже и прилежащия под него квартал, вижда се катедралата, продълговати старинни сгради с червени покриви, част от синьозеления залив на река Тежу. В Институт „Ду Виню ду Порту“ се съхраняват 6000 марки вино портвайн. В бара, който според някои тукашни ценители прилича на английски клуб, се дегустират над 300 нови и стари вина.

...Хубав съм на отворен прозорец, при упоивания въздух, нахлуващ на нежни невидими вълни от залива в едно с нощния бриз, и на заранта след закуска между рояк прегладнели европейски дами на преклонна възраст, поемам към панаирния комплекс на Експо № 98, за който мечтая от няколко дни. Близо половин час от площад „Маркеш де Помбал“ до първите сгради – вляво са две няколко-етажни сгради, отпред с кил и поразително напомнящи на ветроходни кораби от славната епоха на първооткривателите, отдясно е голямата зала за спортни събития и концерти. Слизаме от автобуса, на спирката при сградата на популярна лисабонска телевизия, вървим към двеста метра надолу и поемаме по павираните пътеки, покрай впечатляващ по размерите си хотел, към залива на река Тежу. Отдалече, през водите, е опънал стоманени плещи най-големият в Европа мост „Вашку да Гама“, дълъг седемнайсет километра, колите по него изглеждат като ситни бавно движещи се мравки. Вървя повече от километър по брега, покрай панаирните здания на някогашния комплекс, строен за тържествата на Експо '98, и наблюдавам как на повече от сто и петдесет – двеста метра над водата бавно, с някаква тиха тържественост, се движат кабините на възжения лифт. Стигаме разпределителния пункт, плащаме и заемаме отделна кабина. Зад нас са още няколко души, настаняват се, после дебелилото стоманено въже потръпва и започва плавно да издига кабините една след друга. Отвисоко се вижда целият залез, окъпан в синьозелени пламъци, слънцето святка със сребърни отблясъци, бял круиз оставя широка пенеста диря, бризът свисти в стъклата. Време е за снимки – височината дава шанс да се заснеме широка панорама, дори мостът изглежда някак поблизо с непрекъснатия поток коли, свързващ движението по двата бряга на Лисабон. От кабината на лифта градът изглежда като разтворена книга, чиито страници разливаш, разливаш и все нещо не си прочел и съзрял до края.

Най-после, след неколкокилометровата въжена разходка, отново се завръщаме на станцията. Стъпвам на твърда земя, правя няколко несигурни крачки, още усещам люлеенето на опасна височина, сетне отново съм готов и поемам през алея с палми и градинка с райграс към отсрещния снек-бар. Кафето е великолепно, в съботния ден се виждат не само туристи, но и лисабончани заедно със семействата си, португалска реч се омесва с прелитащи откъслечни думи на няколко езика от съседните маси, а от тонколониите на бара се разнася нежна фадомузыка. Мнозина от минаващите се отбиват през стъклена врата и преминават на северната страна, където просторната сладкарница откъм комплекса *Океанарио* е пълна с млади хора, повечето любители на десертите *мъфини*, които комбинират с приготвени сокове от цитрусови плодове и екзотични сладоледени салати. В хубаво време сладкарницата изнася столове на открито и седналите се наслаждават на парка с палмите и шадраваните. Тук обичат да посядат и журналистите от спортния канал на португалската телевизия.

След час съм на входа на съседната внушителна града – тук е *Океанарио*, впечатляваща атракция от времето на Експо '98. Плащам таксата от петнайсетина евро и по стъпалата изпреварвам група любопитни японци. За да се стигне до живите обитатели на световните океани, се пресича дълъг стръмен коридор, после се спускам в сумрачни, едва осветени помещения и най-сетне достигам до огромния стъклен аквариум. Акула любопитно наднича през стъклото, после се извира и поема навътре; зад нея спокойно плува ято сардини, после още десетки малки и големи риби, медузи изпълват водното пространство, провират се измежду водорасли и рифове. В няколко по-малки аквариума проследяваме океанската флора и фауна. Заедно с групата японци сякаш сме стъпили върху дъното на океана и се усещаме брънка от великото водно великолепие. Трудно е да се опише! Едва тук човек се усеща малък, една нищожна частица от съвършения божествен промисъл на Създателя и сякаш става част от вечността.

...Вече е време да се прибирам и да стягам багажа. Не успявам да обиколя всичко в този невероятен град, и едва сега, докато разгръщам картата на Лисабон, разбирам колко много неща съм пропуснал. Отпускам се и затварям очи.

Присънва ми се странен сън с братовчед ми, корабният механик на служба във варненския



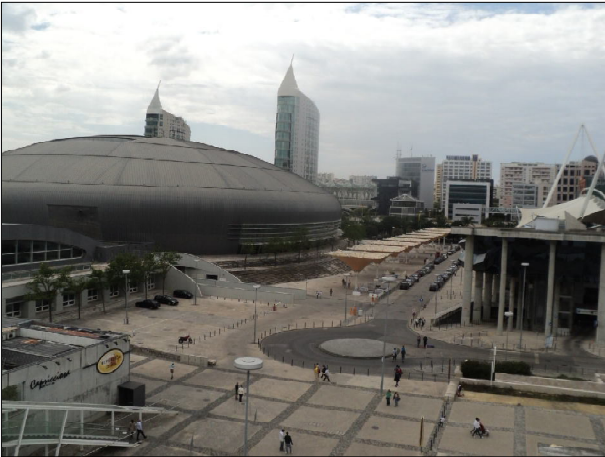
океански флот – бате Минчо Стефанов, от малкото курортно селце Вонеща вода. Назад, в дълбините на съзнанието ми се сещам, че той отдавна не е между живите, но ето, сега приближава, по-точно слиза по някакви стъпала от висока бяла сграда. Не е здание, а се белее огромният круизен кораб „Ла Поезия“, отгоре му панамският флаг, край пристана на река Тежу се веят португалски знамена, а *Старият морски вълк* в бялата си униформа, с кокарда върху фуражката и някаква златни еполети, се смъква по стълбите на капитанския мостик и ми маха с ръка. Съвсем същият е, какъвто съм го описал в повестта си „Санта Инес“³³.

Старият морски вълк приближава се и изрича с лека усмивка:

– Ти май си забравил, разказвал съм ти за Лисабон и неговото пристанище, и за града из който преди много години назад се разхождах, преди да поема към големите портове на Индия, Китай, Япония... Или надолу, към Рио де Женеиро, Буенос Айрес... Сега е твой ред да обходиш и да видиш!

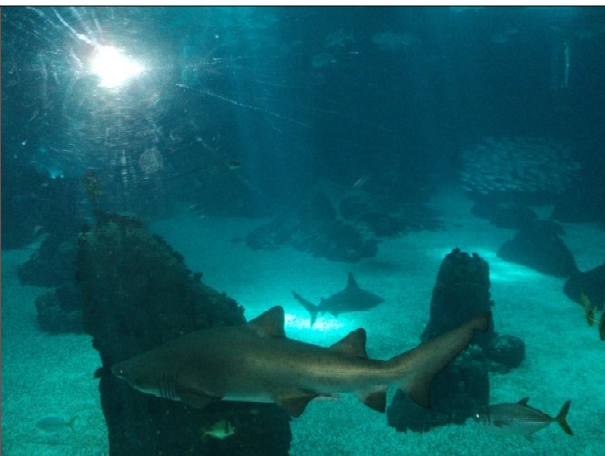
Сякаш ме потупва с бащинска длан по рамото и добавя:





– Пътувай, момче, върви и виж света, а и той да те срещне, да се докосне до душата ти. Нека се оплете бризът в косите ти, да те понесат вълните надалеко, към новото, към непознатото и загадъчното. Зарежи задушните кабинети, махни за сбогом на обичайния делник и тръгвай, додето имаш още време! Другото, братовчед, е лъжовна работа... Казвам ти го, защото вече знам!

...Когато на сутринта самолетът на португалските авиолинии се издигна високо и отминахме Барселона, над Средиземно море се появи огромна дъга. Наближавахме летището на Рим. Пилотът не бързаше. Затаили дъх, пасажерите снимаха красивите пъстроцветия, после откъм Вечния град право в небето се издигна втора дъга, пресече се с първата, червено, зелено и синьо запреливаха в оранжево, виолетово и нежна охра, и тогава самолетът направи нещо, което никой не очакваше – провря се между кръстосаните дъги, изви се грациозно около тях и почти облиза с крило цветовете, тъй че да ги усетим съвсем близо до илюминаторите, а сетне бавно и някак тържествено започна да се спуска към римското летище. Щом двигателите найсетне утихнаха и португалските стюардеси ни



кимнаха с широките си слънчеви усмивки, а пилотът ни пожелава щастлив ден в Рим, целият салон започка да ръкопляска. Българката на моята седалка прошепна – това ако не е Божи знак!

– Тогава, до следващото пътуване! – отвърнах, на свой ред се усмихнах и притворих очи, уморен, но с някаква лекота в гърдите, която толкова рядко ме спохождаше в онези делници назад, към който трябваше да се върна след по-малко от денонощие.

Предчувствах, че на родна земя ме очакват отново грижи, тревоги, безсънни нощи. Но ми оставаше надеждата, а види се, и нов, далечен път, предсказан ми от *Стария морски вълк* в лисабонския хотел. Обещах си да не го разочаровам. И отново да се провря някой ден под великата многоцветна дъга.

БЕЛЕЖКИ

¹ **Дойков**, Васил, Атанас Дерменджиев. Португалия. Дъхът на Лузитания. В. Търново, Фабер, 2000, 70 с.

² **Barselos**, David. Portuguese actress Fernanda Serano wins Oscar. // Youtube.com.

³ Съвършена пирамида в океана край Азорите. Португалец откри Атлантида (Мистерии Телеграф). // Т е л е г р а ф, № 3012, 12 окт. 2013, с. 31.

⁴ Цит. съч. // Т е л е г р а ф, № 3012, 12 окт. 2013, с. 31.

⁵ **Serrano**, Fernanda. Também Há Finais Felices. Lisboa, Oficina do Livro, 2013. 248 p. Лекарска небрежност едва не погубва героинята, а въпросът за отговорността на лекарската професия е изведен като своеобразен контрапункт в усилията да се пребори с тежко и трудно лечимо заболяване.

⁶ Принц-регентът Дон Педру под името крал Педру Първи е първият крал на обявилата независимостта си Бразилия (7 септ. 1822 г.).

⁷ Либералната конституция е изработена от крал Педру Първи и екипа му в Бразилия. Самата бронзова фигура и паметникът са открити на площад Росиу през 1870 г.

⁸ Сградата е издигната през 1840 г. Изпълнена е по проект на италианския архитект Фортунато Лоди. Наименована е в чест на дъщерята на крал Дон Педро IV – Мария II.

⁹ По този въпрос виж в: **Ангелова, Мария**. Български автори пред португалския читател (Здравка Найденова, председател на Сдружението на говорещите португалски език в България, пред сп. “Европа 2001). // Е в р о п а 2001 (електр. списание), 2009, № 2, с. 23.

¹⁰ **Стоянов**, Румен. Португалия: безсмъртен в паметта на народите от цял свят. // *Стоянов, Румен. Чака ме светът. Никола Вапцаров в испано-и португалоезичните страни.* С.: Св. Кл. Охридски, 2009, с. 193.

¹¹ Става дума за публикацията „*Гордост за българския народ. Бе разстрелян на 33 години поетът Никола Вапцаров, чиято 70-та годишнина се чества*” във в. „Дарио популар” от 10 ян. 1980 г. // **Стоянов, Р.** Цит. съч., с. 196–197.

¹² **Стоянов**, Румен. Цит. съч., с. 203–204. Както сочи Р. Стоянов, в лисабонския сборник са събрани 52 поети от Хр. Ботев до М. Башева

¹³ **Ангелова**, Мария. Цит. съч.. // *Е в р о п а* 2001 (електр. списание), 2009, № 2, с. 23.

¹⁴ **Ангелова**, Мария. Цит. съч.. // *Е в р о п а* 2001 (електр. списание), 2009, № 2, с. 23.

¹⁵ В споменатата книга „История на Португалия” Жузе Сарайва ни разказва за литературните настроения в последните десетилетия на ХХ век, когато произведенията на представителите на ултраромантизма Камилу Кашелу Бранку, Суареш де Пасуш, Тумаш Рибейру и Буляу Пату получили широк отзвук, а пък романът „Годеж в гроба” презъдал любовната авантюра на два скелета на гробището и към него „бил написан и музикален съпровод на пиано”. // Сарайва. Цит. съч. История на Португалия, с. 397.

¹⁶ Успоредно с написването на бъдещата ми книга, от която тук представям само откъс, участвах в София с едно кратко изследване озаглавено: „*Съвременната португалска книга в България*” (*Издавателски комуникации и преводни издания книги*), в Единайсетата национална научна конференция с международно участие на тема: *Обществото на знанието и хуманизмът на ХХI век*, посветена на Деня на народните будители – 1 ноември 2013 г. В позакъснения с близо година брой 3–4, 2012 г. на научното списание за книгата „Издавател” започнах да публикувам и някои фрагменти от бъдещата ми книга, озаглавени „Лисабонски силуети”, продължени и в настоящия брой на списанието.

¹⁷ **Митев**, Й. Салазар и раждането на „Новата държава” (1926–1936). В. Търново: Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 2005, с. 66.

¹⁸ Пак там.

¹⁹ **Ферейра**, Луиш Гонзага, **Мариета Георгиева**. България и Португалия – в двата края на Европа. Двустранни отношения. С.: Транслибрис, 2004. 288 с.

²⁰ **Ферейра**, Л. Г., Мариета Георгиева. Цит. съч., с. 235. Дарението включва „творби на португалски

автори от Ферейра де Кашру до Виржилиу Ферейра” (пак там).

²¹ **Ферейра**, Л. Г., Мариета Георгиева. Цит. съч., с. 235. Антологията е озаглавена „Смъртни надежди”.

²² Цит. съч., с. 235.

²³ **Митев**, Йордан. Португалия „Галеното дете на Иберия” или „Нацията, която отказва да загине”. // Сарайва, Жузе Ирману. История на Португалия. С.: Светулка 44, 2002. 540 с.

²⁴ На гърба на титула е посочено на български и португалски език: *Volume publicado com o contributo da Fundação Calouste Gulbenkian – Lisboa (Книгата се издава с любезното съдействие на Фондация Калуст Гулбенкиан – Лисабон)*

²⁵ „История на Португалия” в българското ѝ издание от 2002 г. е с размери 160x240 мм (формат 70x100/16).

²⁶ Сред тези публикации на географски теми за Португалия са в чужди издания: **Dimitrov, S.** *Veçoritë ekonomiko-geografike të prodhimit të drithëra ve në Portugali.* Buletin Shkencor, Viti XI i botimit, № 13, 2006, Universiteti “Fan S. Noli”, Korçë, p. 32–38; **Dimitrov, S.** “An economic and geographic analysis of Bulgarian – Portuguese foreign-economic relations”, GEO Working Papers, Série de Investigação 2007/11, Universidade do Minho, Guimarães, p. 5–15. В български издания по-важни публикации с португалска географска тематика са: **Димитров, С.** Икономо-географски особености на селското стопанство в Португалия. // Сборник доклади от национална научно-практическа конференция *Човек, природата, здраве*. Пампорово, 2000, с. 56–58; **Димитров, С.** География на животновъдството на Португалия. // Сборник доклади от научна конференция. В. Търново, 2004, с. 141–151; **Димитров, С.** Икономо-географски проблеми на развитието на Португалската икономика. // Десети майски четения на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”. В. Търново, 2006, 297–307; **Димитров, С.** Еврорегион Галисия – Северна Португалия в контекста на европейската интеграция. // Научна конференция на ИЮФ на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”, В. Търново, 2006, с. 203–214; **Димитров, С.** Географски аспекти на разпространението на португалския език в света. // География, ХХI, 2007, № 3, с. 8–12; **Димитров, С.** Сравнителен географски анализ на резултатите от парламентарните избори в Португалия през 2002–2005 г. // Сб. Научна конференция на ИЮФ на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”. В. Търново, 2008, с. 374–388; **Димитров, С.** Португалия: Преодоляване на структурните диспропорции в териториален аспект. // Икономика, 2008, №2, с. 40–44; **Димитров, С. Д.** Симеонов. Възможности за интегриране

на българското земеделие в Европейския съюз и опитът на Португалия. Научно-практическа конференция на Висше училище “Земеделски колеж” – Пловдив, филиал Велико Търново, 2009, с. 191–201.; **Дойков, М., С. Димитров.** Някои аспекти на регионалната европейска политика на Португалия и България. // България, българите и Европа – мит, история, съвремие. Т. 5. В. Търново, 2010, с. 508–518.

²⁷ Дисертацията на С. Димитров е на тема: „Структура и регионално развитие на земеделието в Португалия”.

²⁸ **Димитров, Слави.** География на португалоговорещите страни (Португалия, Бразилия, Ангола, Гвинея-Бисау, Кабо Верде, Мозамбик, Сао Томе и Принсипи, Източен Тимор, Макао). В. Търново: Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 2008. 172 с.

²⁹ **Димитров, Слави.** География на стопанството на Португалия. В. Търново. Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 2010. 174 с. с картосхеми.

³⁰ **Дойков, Васил, Атанас Дерменджиев.** Португалия. Дъхът на Лузитания. В. Търново, Фабер, 2000. 96 с. с ил и картосхеми.

³¹ Доц. С. Димитров любезно ми предостави някои от българските автори, писали по тази тема, сред които са: **Карастоянов, Ст., Б. Колев.** Някои проблеми в структурата на земевладението и аграрните отношения в Португалия. // ГСУ, География, 1975/1976, № 2, с. 267–280; **Наама, К.** Икономическата реформа в Португалия. Икономическа мисъл, XLV, 2000, № 5, с. 106–114; **Попов, Н.** Историко-географски и геополитически особености на португалската колониална империя. // ГСУ, ГГФ, кн. 2 – География, Т. 100, 2008; **Попов, Н.** Политическа география на португалската колониална империя. С., 2010.; **Христов, Т.** Световноисторическо значение на Великите географски открития и приносът на Португалия. // Проблеми на географията, 1992, № 1, с. 13–23.

³² Авторите на цитираната по-горе книга „Португалия” В. Дойков и А. Дерменджиев, които като учени-географи са кръстосвали из цялата страна, бележат, че това вино, познато още като „португалка”, се произвежда в селищата по долината на река Дору около град Синфайш. // Цит. съч., с. 75.

³³ Повестта ми „Санта Инес” бе издадена през 1990 г. от софийското Военно издателство (120 с.). Сещам се, че тиражът на изданието бе 15 000 екземпляра и книгата се продаде за не повече от три месеца. Дял за популяризирането ѝ по националното радио и при представянето извън столицата имаше редакторът Николай Траянов. Корицата бе изработена от художника Петър Петрунов и при

срещите ми с читателите правеше силно впечатление наред с увлекателната история за Санта Инес и една невероятно красива любов. Някои от прототипите в книгата бяха моят родственик, корабният механик от българския търговски флот Минчо Стефанов, по това време живееше и работеше във Варна, и неговото семейство. С дълбока благодарност се сещам за тогавашния директор на Военно издателство полк. Георги Георгиев и за главния редактор на издателството полк. Любомир Рангелов, които насърчиха издаването на тази моя книга, и то в едно не особено благоприятно за младите писатели време. Да кажа няколко думи и за братовчед ми бате Минчо Стефанов – през последните години от живота си той се връщаше все по-често на Вонеща вода, обикаляше из родния Балкан, скиташе с дъщеря си Бистра по баирите, из долините на Осенарската и Райковската река, беряха цветя и билки, наслаждаваха се на чистия планински въздух. Бате Минчо Стефанов беше обичан от хората на Вонеща вода – ще срещне някого, ще поговорят за обикновени неща, за времето, за пристройката на някогашната ковачница, останала от баща му, която възстановяваше с търпение и вкус. Стягаше къщата и двора и обичаше да поседне при роднини и да разкаже за морските си истории. Помня как идваше при леля си – моята баба Иванка Станева, в селската ни къща, ще ѝ донесе някаква храна, някоя консерва да си сготви и ще започне безкрайния си разказ – от Варна, през Лисабон и големите европейски пристанища. И сетне, след смъртта на своята леля, отново се отбиваше на път за планината. Говорехме си отново за неговите пътешествия по морета и океани, помня, че споменаваше за португалските и испанските мореплаватели, открили нови територии и пространства няколко века по-назад, но ми споделяше и радостта си, че отново е тук, сред родните планини, при бащината къща и тукашните хора, които смяташе за сърдечни и добронамерени. Усещах го, че си почива истински и се зарежда. После се изгуби, не го виждах да се връща по Вонеща вода и си помислих, че е решил да остане във Варна, или пък е вече на някой кораб и отново пътува из необятните океани. Един ден по мобилния телефон ми звънна по-голямата му дъщеря Руми и през сълзи изрече – татко вече не е сред нас! Беше му дори сърдита, че така изневиделица, без дори да се сбогува, си е отишъл от този свят. Не можех да повярвам, че няма да видя повече Стария морски вълк. И се зарекох – при моите пътувания поне едно от пристанищата, за които тъй увлекателно ми бе разказвал, да посетя. Не се и чудя защо той ми се присъни в последната нощ в лисабонския хотел

„Феникс” – навярно е искал да ме благослови от отвъдното. За чест на баща си Руми също е взела нещо от гордия и неукротим скиталчески дух на баща си – тя основа своя туристическа фирма в столицата и пътува често из различните посоки на света, води десетки групи наделеч от родината и

така прави хиляди българи съпричастни с тази неукротима жажда за опознаване на света и времето, за преоткриване на нови територии, за срещи с непозната култура, красота и хармония. Нещо, което днес страшно ни е нужно в нашия изпълнен със завист, озлобление и тревога живот.

Lisbon silhouettes

(ON THE SHORES OF LISBON With the taste of port wine and the smell of books Travel notes)

Prof. Dr Lachezar Georgiev

Lisbon silhouettes is a great excerpt from his in print book, the documentary fiction *ON THE SHORES OF LISBON* by the Bulgarian writer Professor Lachezar Georgiev was inspired by the author's journey to Lisbon. It depicts in a very exciting and original manner his own experience of the rich culture, history and literary heritage of the Portuguese people. The most outstanding landmarks of the Portuguese capital are presented in combination with outlines of the literary contributions of both Portuguese and Bulgarian writers. There is a focus on the literary work of eminent Portuguese fiction writers and a brief historical overview of the most outstanding books and authors who have written about Portugal and also those who have written about Bulgaria.

The book *ON THE SHORES OF LISBON* starts with a Prologue: *On the Marques de Pombal Square in Lisbon* (a brief historical review of the city's past, interspersed with some curious facts about the life of the famous Portuguese statesman Sebastião José de Carvalho e Melo - Marques de Pombal, all presented with good taste and in a wonderfully readable manner).

The book contains the following chapters:

1. *One day in the multi-colored, multifarious Lisbon – with a May Day manifestation, hobos, luxurious boats in the bay of the Tagus river and exuberant football fans.*

2. *About the conquistadores and their monument on the Tagus river bank, about their adventures and tragic stories.*

3. *The Belem Tower – a monument to the Portuguese explorers from the era of Vasco da Gama and his followers. The 25th of April Bridge and the Statue of Christ overlooking the Tagus river.*

4. *An overview of Portugal's literary heritage and printed works.*

This chapter provides a brief historical overview of the most outstanding books and authors who have written about Portugal, and also those who have written about Bulgaria. The book presents in a nutshell a number of Portuguese writers from different historical periods. There are references to publicists, playwrights and scholars who have left a mark in the Portuguese cultural and literary heritage. With greater detail and with the plasticity of essay writing Lachezar Georgiev writes about the literary work of Jose Sàràiàgu, Jose Rodrigues dos Santos, Fernanda Sírreno, Ìària Ôãresa Ìàia Gonzales, Joau Aguiar, Jose Manuel Mendes, Jose Jorge Letria, Luiz Gonzaga Ferreira and some other authors.

5. *Along the battlements of Castle of São Jorge (St. George).*

6. *On literary and other topics in the published works of authors of more recent times and on the bilateral relations between Portugal and Bulgaria.* **Luiz Gonzaga Ferreira** and **Marieta Georgieva** are presented with their book *Bulgaria and Portugal at the Two Ends of Europe /2004/*. There is an analysis of Luiz Gonzaga Ferreira's documentary memoir *A Revolution in the East – a Portuguese in Sofia /1997/* and **Gualdo Tomarson's** itinerary novel *Dreaming Portugal / Bulgarian writer Lyubomir Cholakov/*.

7. *Historical and geographical research conducted by lecturers from Veliko Tarnovo University of St Cyril and St Methodius on the subject of Portugal.* /This chapter presents Prof. Jordan Mitev – a scientific editor and author of the preface to *History of Portugal* by Jose Hermano Saraiva; the geographical research into Portugal in the books of Ass. Prof. Slavi Dimitrov, Ass. Prof. Vasil Doikov and Prof. Atanas Dermendgiev with their geographical book *Portugal. The breath of Lusitania./*

8. *The spiritual benefactor of Portuguese literature and arts*

This is a short overview of the work and contribution of the *Calouste Sarkis Gulbenkian* Foundation in Lisbon and the support given to the translation of Portuguese books in Bulgaria.

9. *Around the Oceanological complex and in Lisbon's Oceanarium.*

Along with the very apt artistic and journalistic depictions, Lachezar Georgiev gives in the footnotes dozens of bibliographical quotes and references to printed and electronic sources, which impart scholarly and academic value to his book.

